

UiO : **Institutt for kulturstudier og orientalske språk**
Det humanistiske fakultet

HIS1300MET vår 2011

Kinas nyere historie
En keisertradisjons endelikt

Rune Svarverud, IKOS

Hva fører til det siste dynastiets forfall og keisertradisjonens endelikt?

- Indre svekket dynastimakt og keiserhus
- Etniske konflikter (kinesere vs. ikke-kinesere)
- Handel med europeere
- Kolonisering? Ekstraterritorialitet
- Intellektuell påvirkning fra Vest
- Modernitet og ideologi?
- Utdannelse og læring som makt
- Kriger i Øst-Asia som forskyver maktbalansen

Historisk/kulturell bakgrunn

- Dynastirekker: kinesiske og ikke-kinesiske dynastier
- Historieskriving og historiografi (myter vs. historie, tidsregning)
- Kina som én nasjon, en stat?
- Assimilasjon som kulturelt trekk i Kina
- Konfusianisme, daoisme, buddhisme (legalisme, mohisme osv.)
- Embetsmannseksamen (ca. 140 fvt – 1905)
- Språk og tekst, elitekultur
- Inter-statlige relasjoner i Øst-Asia og det kinesiske verdensbilde (*Tianxia* 天下)
- Sivilisasjon vs. barbari (etikette, språk, forfedre, Himmelenes sønn 天子)
- Handel og tributt

Kina samlet første gang under Qin (221-206 fvt)

Storhetstid under Tang-dynastiet (618-907)

De første handelskontakter med Vesten

- Portugisiske handelsfolk opererer på havet og lang kysten i Øst-Asia (under Ming-dynastiet)
- Etablerer seg i Macao (Macau) på 1500-tallet, holdes adskilt med mur
- Får ingen tilgang til handel med det indre av Kina
- Jesuittiske misjonærer, som Francis (Francisco) Xavier, får heller ikke tilgang til å drive misjonsvirksomhet utenfor Macao
- Portugisere blir gradvis utkonkurrert av nederlendere og engelskmenn i Asia-handelen
- Portugal beholdt Macao som koloni til 1999

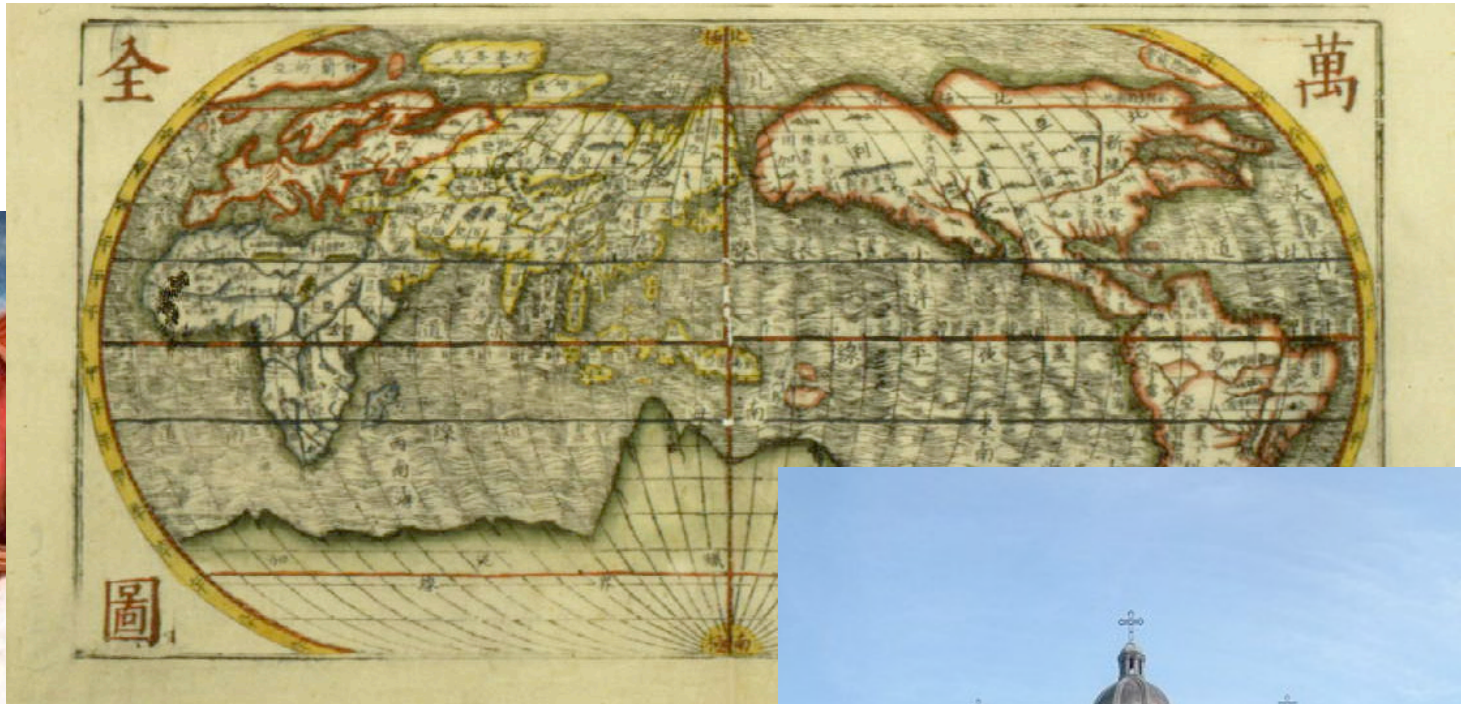
Jesuittene får adgang til Kina

- Francis Xavier (1506-1552) er en av pionerene blant jesuittene i Macao, men oppnår aldri å misjonere i Ming-Kina
- Matteo Ricci (1552-1610) reiser til Goa i 1578 og Macao i 1582 for å misjonere for jesuittene. Studerer kinesisk og konfusianske tekster først i Macao og senere som "gjest" nær Guangzhou (Kanton) fra 1583.
- Bygger en kirke i kinesisk stil i 1589 – den første etter nestorianerne (6-700-tallet)

Jesuittene kommer i unåde i Kina

- Matteo Ricci fikk innpass i hoffet og hos Ming-keiseren og fikk etablere seg i Beijing i 1601
- Ricci opptrådte som konfusiansk lærd og brakte mange vestlige teknologiske nyvinninger, som kartografi, astronomi, prizmer, linser, kalenderregning, til Kina
- Jesuittene i Beijing tilpasset den kristne lære til konfusiansk etikk og kinesiske tradisjoner for å få innpass hos høytstående kinesere
- Veldig få konverterte til den kristne lære
- Jesuittene i Kina kom i unåde hos paven pga. den tilpassede kristenlære (især aksept av konfusianske ritualer)
- De kom også etter hvert i unåde i det kinesiske hoffet og ble kastet ut på begynnelsen av 1700-tallet
- Den kanskje viktigste betydning jesuittene fikk på lang sikt var i opplysningstidens Europa innefor filosofi (Leibniz, Voltaire) og kunst (kineseri)

Kinas siste dynasti – Manchudynastiet Qing 清 (1644-1911)

- Ming-dynastiet, det siste "kinesiske" dynasti, forfalt på 1600-tallet
- Manchuene i nordøst (Manchuria), utenfor den kinesiske mur, inntok landet sør for muren i 1644
- Ming-lojalister holdt ut i sør til 1680-tallet, men måtte til slutt gi tapt for de "fremmede"

Den dynastiske ”onde sirkel”

Keiseren gis og fratras Himmelenes mandat (Tianming 天命)

- Riket ekspanderer i størrelse, men mister administrativ og militær kontroll over periferien
- Befolkningen øker pga. fred og forbedret landbruk, mens det igjen etter hvert skaper mangel på ressurser (mat, klær, jord, skatter)
- Administrasjonen ekspanderer og blir mindre effektiv og mer korrump
- Keiseren blir litt for glad i det gode liv
- Presset utenfra øker – kan føre til krig
- Intern misnøye øker og fører ofte til opprør

Oppturen for Qing

- Manchuene tok til seg kinesisk kultur og ble godt integrert
- Skapte en velfungerende administrasjon med 90% han-kinesere og 10% manchuer
- Skapte et velfungerende kommunikasjonssystem mellom sentral og lokal administrasjon
- Skapte en (relativt) velfungerende rettsstat
- Visket etter hvert nesten ut skillet mellom han og manchu
- Innførte noen manchu-tradisjoner i Kina (hårpisken, klesstilen, språk, bannersystem, avskaffelse av liljeføtter)
- Styrket eksamenssystemet og konfusianismens rolle
- Utvidet området under Qing kontroll ca. til dagens Kina
- Økonomi og sikkerhet vokste gjennom de første to århundrer – selv midt på 1800-tallet hadde folk det bedre enn i Europa
- Befolkningen økte fra 200 millioner til 4-500 millioner

Store kulturprosjekter

Samleverk over kinesiske litteratur
(Qianlong)

Kangxi ordboken

Land, jordbruk og handel på høyden av Qing

- Jordbruksteknikker ble forbedret og dyrkbare områder utvidet
- Nye jordbruksplanter (poteter, mais, peanøtter, tobakk) ble importert fra Sør-Amerika
- Handel ble akseptert i større grad enn tidligere og handelshus og laug fikk stor innflytelse
- En del familier bygget opp store rikdommer og ble mektige
- Handel med utlandet, inkludert vesten, tok seg opp
- Briter og andre utenlandske handelsmenn ble effektivt kontrollert i et bevoktet område i Guangzhou (Kanton)
- Deler av Sentral-Asia, Mongolia og Taiwan ble underlagt keiserens styre under Kangxi (r. 1661-1722) og Qianlong (r. 1735-1796) og Tibet kom under direkte innflytelse fra Beijing fra 1720. Nepal, Burma og Vietnam ble tvunget til tributt.
- Den første grenseavtale ble inngått med Russland i Nerchinsk i 1689

Kina under Qings storhetstid

Qing Dynasty Empire (1644-1911)

Begynnelsen på slutten for Qing og Qianlong

- Keiser Qianlong kunne til slutt ikke håndtere det komplekse riket og overlot mye til betroede embetsmenn (He Shen)
- Qianlong ble også mer makelig anlagt på sine gamle dager
- He Shen og andre embetsmenn utnyttet spillerommet og korrupsjonen økte – He Shen hadde planer om å overta gjennom å gifte sin sønn til keiserens datter
- Militæret ble svekket og mistet evnen til å slå ned opprør (Hvit lotus i 1796)
- Delvis gjenopprettet keisermakt da Qianlong døde og Jiaqing overtok for fullt i 1799

Qianlong

He Shen

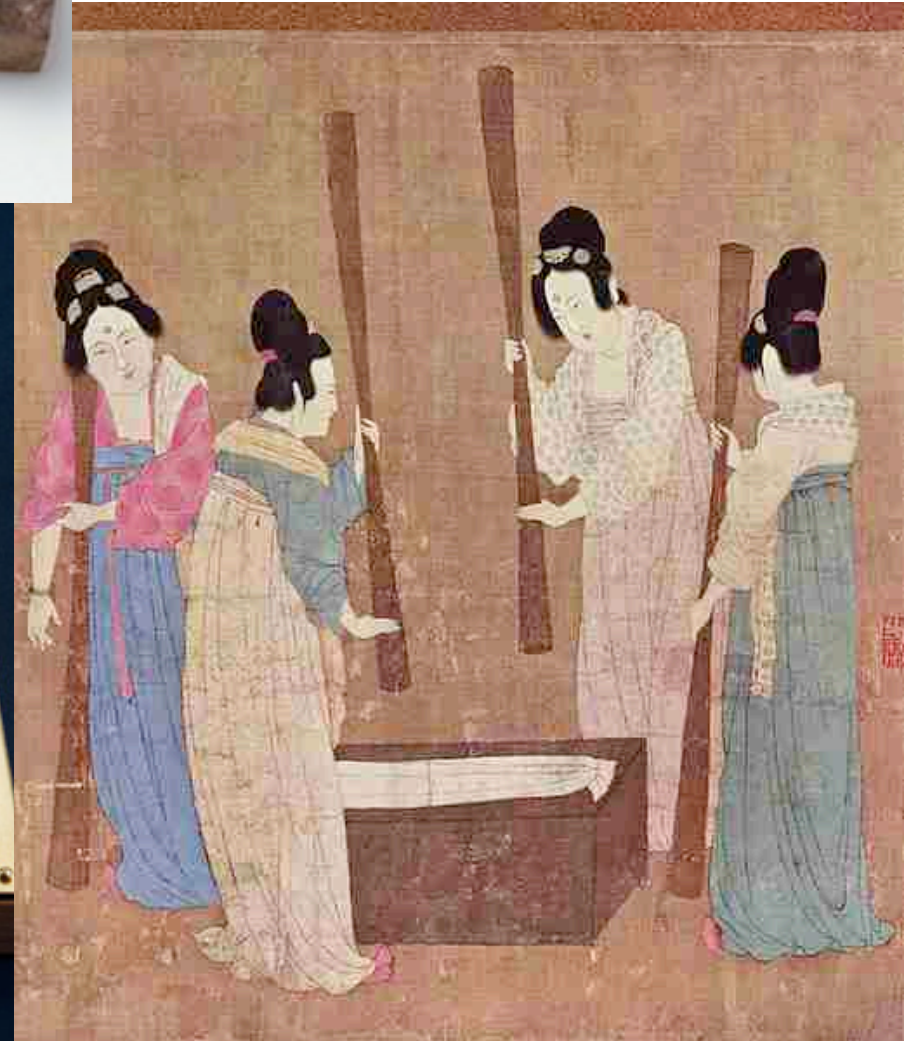

De største utfordringene etter 1750

- Intriger og forbindelser i hoffet gjorde at keisermakten aldri igjen skulle nå Kangxi og Qianlongs høyder selv om Jiaqing gjeninnførte en relativ orden
- Hoffet ble ytterligere svekket etter at Jiaqing døde i 1820
- Befolkningen økte mye raskere enn administrasjonen
- Inntektene per kapita sank mot slutten av 1700-tallet
- Eksamenssystemet var stivbent – basert på pugg av konfusianske tekster
- Relativt få ambisiøse menn kunne få embetsmannspost – gruppen ”arbeidsløse” intellektuelle utgjorde en voksende trussel
- Maktvakuemet fylles av rike handelsmenn, jordeiere, overklassen eller kjeltringer – og korrupsjonen økte
- Motstanden begynner å rette seg mot manchuene som gruppe og opprørsbevegelser dannes mange steder

Kinesisk læring, kunnskap og innovasjon

- Kultur: filosofi, litteratur, poesi, malekunst, kalligrafi...
- De store kinesiske oppfinnelser (eller oppdagelser?): krutt, kompass, papir, trykkekunst, silkeproduksjon, porselen
- Stor ingeniørkunst: broer, kanaler, vanningsystemer, medisin
- Eksamenssystemet har bidratt til en lite kreativ læringskultur
- Vekt på repetitiv og boklig kunnskap – lite status knyttet til praktisk viten og innovasjon
- Da vesten gjorde store fremskritt innen vitenskap og teknologi, var kinesiske intellektuelle konservative og xenofobe
- Denne kulturelle forskjellen på et kritisk punkt i historien da Kina som samfunn allerede var svekket, skulle vise seg å være avgjørende

DEN største utfordringen etter 1800

- Fra ca. 1750 begynte utenlandske skip å utforske kysten av Kina med tanke på handel, men ble effektivt hindret av hoffet
- På 1790-tallet begynte begrensningene i Guangzhou (Kanton) å irritere engelskmenn som mente frihandel var et allment prinsipp
- 1793 sendte kong Georg III Macartney som utsending til Qianlong for å oppnå bedre handelsrettigheter for briter i Kina, men møtte ingen interesse i Kina. Britene ble sett på som fjerne barbarer medbringende tributt til keiseren som til og med nektet å gjøre *kowtow*
- En nederlandsk delegasjon i 1795 og en ny britisk i 1816 ble møtt med samme holdning i Kina
- På begynnelsen av 1800-tallet ble dette uakseptabelt for britene i Guangzhou som ble mer aggressive og var bedre teknologisk utstyrt
- Kina responderte ved å beskytte sin tradisjon og lukke seg inne

Første opiumskrig 1839-1842

- The British East India Company brukte indisk opium for å betale for handel med kinesisk silke og te
- Opiumsimporten til Kina økte etter 1810 med to følger; sosiale problemer og handelsunderskudd
- Opiumsrøyking var forbudt, men myndighetene mistet kontrollen over kinesiske distributører
- 1839: Lin Zexu ble sendt til Guangzhou som hoffets kommisjonær for å stoppe opiumstrafikken
- Lin Zexu konfiskerte britenes opium og destruerte det
- Britene brukte dette som en anledning til å gå til krig, overvant raskt en teknologisk underlegen kinesisk flåte og seilte så inn i Nanjing for å forhandle med myndighetene
- Krigens strakte seg som en serie mindre slag over 3 år til kinesiske myndigheter overga seg og underskrev Nanjing-avtalen i 1842

Effekt av Første opiumskrig

- 5 havner åpnet for utenlandsk handel (Guangzhou, Shanghai, Fuzhou, Xiamen, Ningbo) med rett til å åpne konsulater i disse byene
- Kong Kong overdratt til England til "evig tid"
- Slutt på handelsmonopolet i Guangzhou
- Erstatning for opium, handelsunderskudd og krigføring
- Mange land fulgte på med tilsvarende avtaler, den amerikanske Wanghia-avtalen fra 1844 skulle reforhandles etter 12 år (Frankrike avtale i 1844, Norge avtale i 1847)
- Tillat å misjonere i innlandet av Kina
- Utlendinger unntatt kinesisk lov (ekstraterritorialitet)

Utvidelse av utenlandske rettigheter

- Reforhandling av avtalene i 1856 førte til nye uenigheter og ny krigshandlinger i 1858-60 – Den andre opiumskrig
- Sommerpalasset i Beijing ble ødelagt av de utenlandske troppene
- Tianjin-avtalen i 1860 åpnet nye handelsbyer og åpnet innlandet for handel
- Permanente ambassader i Beijing
- Handel og (protestantisk) misjonering ble beskyttet av kanonbåt diplomati
- 1870: Konflikt om franske misjonærer (som spiser barn?)
- 1883: Krig Frankrike-Kina om kontroll over Vietnam
- Kina som koloni?

Taiping-opprøret (太平天国)

- Qing-hoffet ble gradvis svekket og opptøyer oppstod
- Hoffet mer opptatt med indre problemer enn med utlendingene
- Det største av disse var Taiping fra 1850
- Lederen Hong Xiuquan som Jesu' bror
- Inntok Nanjing i 1853
- Ble slått ned vha. utenlandske styrker i 1864 bla. pga. trussel mot Shanghai
- 40 millioner døde som en følge av Taiping

Kinesiske reformer og motreformer

- Selv-styrking og “kinesisk basis – vestlig metode”
- Reform-vennlige embetsmenn (Zeng Guofan, Li Hongzhang, Zhang Zhidong)
- Jiangnan Arsenal, Fuzhou shipyard, Zongli yamen, Tongwenguan
- 1862: Svak barnekeiser (Tongzhi) på tronen, Kina styrt av hans mor, Cixi
- 1875: Keiseren dør og Cixi innsetter sin nevø Guangxu (4 år gammel)
- Cixi styrer i realiteten Kina fra 1862 til hun dør i 1908
- Utdanningsreform fra 1895
- 100 dagers reform i 1898 (utdanning, økonomi, regjering) – slått tilbake av Cixi

Viktige hendelser i Øst-Asia

- Krig mot Japan i 1894-95
- Bokseopprøret 1900
- Krig Russland-Japan i Manchuria i 1904-05

Utenlandsk vitenskap, kunnskap og ideer, og et nytt verdensbilde

- Utenlandske tekster ble oversatt fra 1860-tallet
- Påvirket utviklingen av vitenskap
- Påvirket også Kinas syn på verden:
 - Tradisjonell verdensorden i Øst-Asia
 - Handel i Øst-Asia
 - Sosial-Darwinisme
 - Folkerett
- Meiji-Japan som forbilde og påvirkningskraft fra 1868
- Kinesiske intellektuelle sterkt påvirket av Vesten og Japan etter 1895 – programmer for å studere i utlandet
- Eksamenssystemet utviklet i 1905 og moderne utdanning overtar i Kina

萬國公法

亨

*In Peking
Shanghai 1868*

WHEATON'S INTERNATIONAL LAW

TRANSLATED INTO CHINESE

BY
W. A. P. MARTIN, D. D.

OF THE
AMERICAN PROCONSULAR MISSION,

ASSISTED BY A COMMISSION

APPOINTED BY
PRINCE KUNG.

PUBLISHED AT PEKING
BY THE IMPERIAL GOVERNMENT.
1864.

Shanghai 1868

京都崇實館存板

萬國公法

同治三年歲在甲子孟冬月鐫

Intellektuelles opprør og anti-manchuisme

- Intellektuelle som Kang Youwei og Liang Qichao flyktet til Japan i 1898
- Japan ble et arnested for kinesiske reformaktivister
- Nye medier for debatt
- Nytt språk for debatt
- Nye ideer for debatt; nasjonalisme, anti-manchuisme, sosialisme, liberalisme, evolusjonisme, demokrati, revolusjon
- Politiske partier og aksjonsgrupper dannet – og begynte å operere inne i Kina
- Cixi døde i 1908 og 3 år gamle Puyi overtok - sterkt svekket hoff
- Opprørsgrupper startet et opprør i Wuchang 10/10-1911 og gradvis erklærte provinser seg uavhengig av Qing
- Sun Yat-sen ble innsatt som president i Republikken Kina 1/1-1912

Fortsettelse følger...

6. april: Kina og Japan i det 20. århundre